

چکیده

فرآیند پولشویی نتیجه سلسله اقداماتی است که بر روی عواید حاصل از جرم با دو هدف تغییر ماهیت و منشأ مالکیت و ایجاد حایل بین این عواید و مالکیت مجرم صورت می‌گیرد، به نحوی که ظاهر مال قانونی به نظر برسد. از بین رفتن مرزهای ملی و فرآیند جهانی شدن موجب شده است که صاحبان دارایی‌ها و عواید نامشروع و افراد ذی‌ربط، بدون واکنش از ردیابی و کشف، بتوانند این اموال را وارد معاملات قانونی و مشروع کنند. لذا سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی، پولشویی را، به مثابه قاچاق مواد مخدر و جرایم سازمان یافته، معضلی جهانی تلقی می‌کنند و مبارزه با آن را صرفاً با درک و اجماع مشترک جهانی و عزم راسخ امکان‌پذیر می‌دانند بر این اساس، به‌رغم آن که صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی وظایف متفاوتی دارند، به‌منظور همکاری مشترک با گروه کاری اقدام مالی برای مبارزه با پولشویی (FATF)¹ و سایر تدوین‌کنندگان استانداردهای جهانی، از جمله کمیته بال (بازل)² و گروه اگمونت³ به تنظیم متدولوژی جامع مبارزه با پولشویی مبادرت کرده‌اند که مشتمل بر ویژگی‌های ساختار حقوقی، نهادهایی از قبیل تأسیس واحد اطلاعات مالی و احصای کنوانسیون‌ها و قطعنامه‌های مرتبط و ضوابطی است که باید کشورها مدنظر داشته باشند. پولشویی به‌عنوان جرمی فراملی ترکیبی از فساد، بی‌رحمی، الغا، شبیهه و تدلیس است که از یک سو دارای آثار و تبعات اقتصادی اجتماعی سنگینی است و از سوی دیگر، عدم تصویب قانون استاندارد برای مبارزه با آن و پیروی نکردن از تعهدات بین‌المللی برای کشور دارای عواقبی است که مستلزم آگاهی دولتمردان به‌طور عام و نظام بانکی به‌طور خاص از آن‌هاست (امکان حضور نظام بانکی در عرصه بین‌المللی مشکل یا حتی غیر ممکن خواهد شد). کلمات کلیدی: پولشویی، استانداردهای بین‌المللی، کمیته بال، نقل و انتقال فرامرزی.

¹ the financial action task force on money laundering

² the Basel committee on banking supervision

³ the Egmont Group

گروه اگمونت متشکل از واحدهای اطلاعات مالی کشورهای عضو، نهادهایی در درون دولت‌ها برای تجزیه و تحلیل اطلاعات دریافت شده درخصوص موارد مشکوک به پولشویی است. تشکیل این نهادها به منزله بخشی از کوشش‌های مبارزه با پولشویی است.

مقدمه

گروه کاری اقدام مالی برای مبارزه با پولشویی FATF می‌گوید: «امروز در دنیای بدون مرز برای فعالیت مؤسسات مالی، که ویژگی آن سرعت انتقال وجوه و توسعه سیستم‌های پرداخت است، وسیله و ابزاری مناسب برای شستشوی عواید حاصل از جرایم مهم پدید آمده است. از بین رفتن مرزهای ملی، فرآیند جهانی‌سازی و آمیختگی بازارهای مالی سبب شده است که دارایی‌ها و عواید حاصل از جرم در میان شمار بسیاری از معاملات مشروع بتوانند به صورت بی‌نام جای گیرند، به نحوی که ردیابی آن‌ها دشوار و حتی ناممکن شود. در نتیجه، کشورها و مناطقی که شرایط خاص دارند، می‌توانند منافع بیشتری جذب کنند. به همین دلیل و به منظور حفظ ثبات مالی و اقتصادی ضرورت دارد کلیه مراکز مالی جهان قانونمند و تحت نظارت قرار داشته باشند و واسطه‌های مالی از جمله بانک‌ها و مؤسسات اعتباری نیز ملزم به رعایت مقررات و قوانین مبارزه با پولشویی شوند.

در آوریل سال 2001، اعضای هیئت مدیره بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول، پول‌شویی را معضلی عمده در جهان عنوان کرده‌اند که بازارهای مالی را متأثر می‌سازد. با توجه به عواقب ناگوار پول‌شویی در عرصه‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی کشورها، به‌ویژه کشورهای در حال توسعه، این دو نهاد به‌همراه FATF و سایر تدوین‌کنندگان استانداردهایی از جمله کمیته بال و گروه آگمونت براساس مفاد توصیه‌های چهل‌گانه و متمم آن مبادرت به تدوین یک متدولوژی جهانی¹ درباره نحوه اجرای اصول FATF کرده‌اند که مشتمل بر یکصد و بیست معیار است. به بیان دیگر، جهانی‌شدن بازارهای مالی و حذف مقررات زائد در واقع نوعی گرایش به همگرایی قواعد و توصیه‌های حاکم بر این مؤسسات و واسطه‌های مالی را الزام‌آور ساخته است و نهادهای قدرتمندی چون بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول، که اغلب سیاست جهانی‌شدن را تبلیغ می‌کنند،

¹ global methodology

به‌همراه سایر تدوین‌کنندگان استانداردهای جهانی از جمله کمیته بال و گروه اگمونت در صدد ارائه استاندارد مشترک برای درک مشترک و اجماع جهانی در خصوص مبارزه با پولشویی برآمده‌اند. این کوشش‌ها را می‌توان به‌شرح زیر طبقه‌بندی کرد.

الف - اقدامات سازمان ملل متحد از طریق تصویب کنوانسیون‌های وین، پالرمو و کنوانسیون بین‌المللی در زمینه سرکوب تأمین مالی تروریسم، قطعنامه 1373 شورای امنیت، برنامه جهانی مبارزه علیه پولشویی سازمان ملل متحد و کمیته تحریم این سازمان و غیره.

ب - اقدامات گروه کاری اقدام مالی برای مبارزه با پولشویی مبتنی است بر تصویب اصول چهل‌گانه‌ای که در سال 1989 توسط کشورهای گروه 7 تأسیس و در سال 2001 اهداف خود را به مبارزه با تأمین مالی تروریسم نیز تسری داده است و اصول نظارتی کمیته بال (اصل 15 ناظر به مبارزه با پول‌شویی) و غیره.

اعتقاد بر این است که پول‌شویی بعد از مبادلات ارزی و صنایع نفتی سومین تجارت بزرگ جهانی است. هرچند تخمین حجم پول‌های شسته شده از نظر عنصر اختفا در این پدیده و حمایت گروه‌های مافیایی و مجرمان سازمان یافته، وجود ندارد. لیکن برآوردهای صندوق بین‌المللی پول حاکی از آن است که معادل یک و نیم تا چهار و نیم درصد تولید ناخالص جهان حاصل از فعالیت‌های مجرمانه است که متأسفانه بیشتر از طریق نظام بانکی شسته می‌شود. هر چند تکنیک‌ها و روش‌های متعددی برای شستشوی پول وجود دارد، لیکن بانک‌ها خدماتی ارائه می‌دهند که برای مقاصد پولشویی بسیار مفید است. به همین دلیل پولشویان از سیستم بانکی به‌ویژه از بانک‌های بزرگ برای پنهان کردن منشاء مال مجرمانه استفاده می‌کنند و می‌توان سپرده‌گذاری در بانک‌ها را به‌عنوان یکی از نخستین روش‌ها و همچنان مناسب‌ترین روش پولشویی در عصر جدید تلقی کرد. به هر حال آگاهی به آثار و تبعات جرم پولشویی ابعاد مختلفی دارد؛ از یک سو تعهدات و الزامات بین‌المللی مطرح است و از سوی دیگر حضور مؤثر مؤسسات مالی در عرصه جهانی بدون رعایت مقررات پیش‌گیری از پولشویی امکان‌پذیر نیست. براین اساس، پاسخ به موارد زیر نقش اساسی در مبارزه با پولشویی دارد.

- چالش‌های فراروی کشور در قبال مبارزه با پولشویی

- چگونه پولشویی و تأمین مالی تروریسم برای عملیات منجر به فساد و ضعف دولت می‌شود.
 - چالش‌های در راه اصلاح سیستم قانون‌گذاری
 - شناسایی مشکلات خاص کشور
 - آگاهی به تعهدات و الزامات بین‌المللی
- از آنجا که نظام بانکی کشور در کانون مبارزه با پولشویی قرار دارد لذا، این مقاله در صدد ارائه رؤس مباحث پولشویی و حداقل الزامات مؤسسات مالی برای حضور در صحنه جهانی است. در این مقاله، ابعادی از پدیده پولشویی در چهار بخش بررسی شده است. یکی از دلایل مهم عدم مقابله با پدیده پولشویی در کشور ناشناخته بودن آثار و تبعات منفی بر نظام اقتصادی کشور به‌ویژه سیستم بانکی است، لذا در بخش اول به اختصار پیامدهای منفی پولشویی و ضرورت عزم ملی برای مبارزه با آن و مزایای تصویب قانون مبارزه با پولشویی و معایب عدم تصویب آن مورد رسیدگی قرار می‌گیرد.
- جهان هم اکنون پس از دوره‌ای سکون وارد مرحله پرتلاطمی در امر مبارزه با پولشویی شده است. نکته، مهم در این مبارزه، آمیختگی مفاد اصولی است که در ماهیت با یکدیگر متفاوت و در همان حال به نحو غیرقابل‌تصور الزام‌آور شده‌اند. توضیح آنکه از منظر حقوق بین‌الملل، فقط کنوانسیون‌ها، قطعنامه‌ها الزام‌آورند، اما مفاد توصیه‌های FATF به‌رغم آنکه خارج از چارچوب سنتی حقوق بین‌الملل تنظیم یافته است، لیکن کشورها به‌موجب اسناد بین‌المللی متعدد، الزام به پذیرش و اجرای مفاد آن‌ها دارند. براین اساس، در بخش دوم شرح مختصری از کوشش‌های تدوین‌کنندگان استانداردهای جهانی برای مبارزه با پولشویی از جمله اقدامات سازمان ملل متحد در تدوین «برنامه جهانی مبارزه با پولشویی»، تصویب کنوانسیون‌های وین و پالمو و قطعنامه 1373 ارائه و نیز به نحوه تشکیل FATF و کمیته بال (نظارت بر بانکداری) و وظایف و اصول مطرح شده از طرف آن‌ها مورد رسیدگی قرار می‌گیرد.
- بخش سوم ناظر است به مهمترین وظایف مؤسسات مالی، به‌ویژه نظام بانکی در امر مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم در پرتو توصیه‌های چهل‌گانه FATF اصول کمیته بال. سرانجام اقدامات بانک مرکزی ایران به‌عنوان مقام ناظر سیستم بانکی کشور در امر مبارزه با پول‌شویی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

1-4- پولشویی و آثار منفی آن بر نظام اقتصادی

مجرمان، به‌ویژه گروه‌های سازمان‌یافته، در صورتی موفق خواهند شد که بتوانند منشأ مال مجرمانه را پنهان کنند. بدیهی است این امر از طریق نظام‌های مالی داخلی و بین‌المللی به نحوی صورت می‌گیرد که منشأ مال مجرمانه غیرقابل ردیابی و شناسایی باشد. رژیم‌های فاسد مالی و پولی یا بدون قوانین استاندارد برای مبارزه با پولشویی، این فرصت را فراهم می‌کند که منافع حاصل از جرم یا جرائم، سرمایه‌گذاری مجدد شده و منجر به فساد مالی در جامعه شود.

پدیده پولشویی در اغلب کشورها رخ می‌دهد، اما تأثیرات آن بر کشورهای در حال توسعه به علت وجود بازارهای مالی کوچک و بدون عمق، مخرب‌تر است و ثبات اقتصادی و سیاسی آنها را در معرض آسیب جدی قرار می‌دهد.

هم‌اکنون از یک سو معیار مناسبی برای اندازه‌گیری آثار واقعی این پدیده در کشورها وجود ندارد، و از سوی دیگر، پیش شرط مبارزه در وهله نخست وجود قوانین مناسب و مطابق با استانداردهای جهانی است که منافع کشورها را از نظر داخلی و بین‌المللی در بردارد.

وجود قوانین مناسب برای مبارزه با پولشویی از منظر داخلی، سبب کاهش میزان جرایم مالی می‌شود و ثبات بازارها و مؤسسات مالی و در نتیجه توسعه اقتصادی را نیز به همراه دارد. تصویب قوانین مطابق با استانداردهای بین‌المللی به این معناست که قوانین مالیاتی، گمرکی و جزایی باید تغییر یابد. از آنجا که اقدامات مجرمانه و جرایم سازمان‌یافته بیشتر در سطح بین‌المللی تحقق می‌یابند، مشارکت بین‌المللی در مبارزه با پول‌شویی مستلزم پذیرش شرایطی به شرح زیر است.

الف - تصویب کنوانسیون‌ها و قطعنامه‌های بین‌المللی در مورد مبارزه با پولشویی و

تأمین مالی تروریسم و اجرای مفاد آنها

ب - پذیرش توصیه‌های چهل‌گانه

ج- تشکیل واحد اطلاعات مالی

1-1-4- آثار و تبعات منفی پدیده پولشویی بر کشورهای در حال توسعه

افزایش میزان جرم یا فساد

امکان شستشوی آسان عواید حاصل از جرم، میزان جرایم را افزایش و کشورها را مکان امنی برای پولشویی خواهد کرد و علاوه بر آن، بستر مناسبی نیز برای فساد مالی فراهم خواهد ساخت.

عوامل دخیل در بروز چنین وضعیتی عبارتند از:

- سیستم ناکارآمد و ضعیف مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم
 - عدم شمول مقررات پیشگیری از پولشویی به بخشی از مؤسسات مالی
 - اجرای ضعیف یا انتخابی قانون مبارزه با پولشویی
 - عدم پیش‌بینی مجازات‌های مناسب برای مرتکبان جرم پولشویی
 - محدودیت قلمرو شمول جرایم منشأ
 - رشد میزان جرایم و فساد در اثر رواج پولشویی در جامعه موجب گسترش فساد و ارتشا در صاحبان مشاغل زیر می‌شود.
 - کارکنان و مدیران مؤسسات مالی
 - وکلا و حسابرسان
 - قانون‌گذاران
 - مجریان قانون
 - مقامات قضایی
 - نیروی انتظامی
- وجود یک چارچوب مناسب و مؤثر برای مبارزه با پولشویی و رعایت دقیق و به موقع آن، سبب کاهش میزان عواید عملیات مجرمانه می‌شود، مشروط بر آنکه ضبط و مصادره فوری این عواید به روشنی در قوانین پیش‌بینی شده باشد.

2-1-4- آثار بین‌المللی

اشتهار یک کشور به پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم و امنیت آن برای مجرمان، مانع از توسعه آن کشور خواهد شد. مهمترین اثر آنرا می‌توان امکان قطع روابط مؤسسات مالی خارجی دانست. حتی اگر این مؤسسات در صدد قطع رابطه برنیایند و فقط معاملات خود را به بررسی بیشتر موقوف کنند، هزینه انجام معاملات افزایش خواهد یافت. در برخی موارد نیز روابط کارگزاری را قطع یا از اعطای وام به این قبیل کشورها خودداری خواهند کرد.

شایان ذکر است که در چنین وضعیتی حتی معاملات مشروع و قانونی این کشورها نیز در معرض آسیب قرار می‌گیرد، زیرا دسترسی به بازارهای جهانی ناممکن یا پرهزینه می‌شود. کشورهای بدون قوانین مبارزه با پول‌شویی یا دارای قوانین ناکارآمد نمی‌توانند سرمایه‌های خارجی را به اندازه کافی جذب کنند.

بالاخره FATF کشورها و مناطقی را، که قوانین آنها استانداردهای لازم برای مبارزه با پولشویی را ندارند، شناسایی و اسامی آنها را به‌عنوان غیرهمکار اعلام می‌کند. طبقه‌بندی این کشورها در زمره «کشورها و مناطق غیر همکار»¹ نشان دهنده توجه جامعه جهانی و در اصل نوعی مجازات است. صرف‌نظر از آثار منفی این اقدام، اعضای FATF همچنین می‌توانند ضوابطی را برای مقابله با این کشورها تعیین و اجرا کنند.

3-1-4- تضعیف مؤسسات مالی

پدیده پولشویی، سلامت مؤسسات مالی را به خطر می‌اندازد و همچنین به اشکال مختلف موجب بی‌ثباتی آنها می‌شود. پولشویی نه فقط بر سیستم بانکی، بلکه بر مؤسسات مالی از جمله شرکت‌های بیمه، مدیریت سرمایه‌گذاری و کارگزاران سهام نیز تأثیر منفی می‌گذارد. افزون بر آن، سبب ریسک شهرت، ریسک قانونی و ریسک عملیات (که با یکدیگر مرتبط هستند) شده و هزینه‌های سنگینی به مؤسسات مالی تحمیل می‌شود. مهمترین آثار پولشویی بر مؤسسات مالی به شرح زیر است.

- ورود خسارت

¹ non cooperative countries and territories

- بحران نقدینگی به علت برداشت ناگهانی وجوه از سیستم مالی
 - قطع روابط کارگزاری
 - احتساب هزینه‌های مربوط به بررسی و نظارت و کشف جرایم در قراردادهای و تحمیل آن به کشور
 - توقیف و ضبط دارایی‌ها
 - کاهش ارزش سهام مؤسسات مالی
- ریسک شهرت، بالقوه می‌تواند تأثیر منفی بر حسن شهرت مؤسسه داشته باشد (حتی اگر به صورت شایعه باشد) و سبب کاهش اعتماد مشتریان (سپرده‌گذاران، وام‌گیرندگان و سرمایه‌گذاران) شود. اتهام پولشویی یا حتی وجود شبهه موجب از دست رفتن مشتریان معتبر می‌شود و تالی فاسد آن جذب مشتریان غیرمعتبر و از دست دادن وجوه و منابع قانونی و ارزشمند به علت سلب یا کاهش اعتماد عمومی است، ضمن آنکه وجوه سپرده‌گذاری شده از ناحیه پولشویان را نمی‌توان در زمره منابع پایدار تلقی کرد و عموماً بانک‌ها به صورت ناگهانی با تقاضای برداشت وجه یا انتقال آن مواجه می‌شوند.
- ریسک عملیاتی، ریسک بالقوه‌ای است که در نتیجه عدم وجود یا نقص فرآیند کنترل‌ها، اشتباهات کارکنان، نقص سیستم یا حوادث خارجی به وجود می‌آید. تحقق چنین خسارتی موجب می‌شود که بانک با فسخ قراردادهای یا افزایش هزینه خدمات و معاملات بین بانکی یا قطع روابط کارگزاری روبه‌رو شود.
- ریسک قانونی، ریسک هزینه اقامه دعوا، دعوی متقابل، پرداخت جریمه‌ها و مجازات‌های نقدی است که هزینه‌های مؤسسه را افزایش می‌دهد و حتی ممکن است به انحلال مؤسسه منجر شود.
- در فرآیند مبارزه با پولشویی، حتی ممکن است به مشتریان قانونی و مشروع نیز خسارتی وارد و در نتیجه از طرف آنان علیه مؤسسات طرح دعوی شود.
- ریسک تمرکز، ریسک بالقوه‌ای است که از اعطای وام به یک متقاضی یا گروه مرتبط ناشی می‌شود. این ریسک در صورتی تحقق می‌یابد که مشتری کاملاً شناسایی نشده باشد، زیرا تحقیق درباره حرفة مشتری و منبع درآمد او از ارکان مهم شناسایی است. در صورت شناسایی دقیق مشتری و افراد ذی‌ربط، احتمال تحقق ریسک تمرکز کاهش می‌یابد.

4-1-4- امتزاج منابع مشروع و غیرمشروع به زیان بخش خصوصی

پولشویان از شرکت‌های پیشرو یا پوششی استفاده می‌کنند، این شرکت‌ها در ظاهر به تجارت و حرفه مشروع و قانونی می‌پردازند، لیکن در واقع مجرمان آن را اداره می‌کنند. کار این شرکت‌ها امتزاج اموال مشروع و غیرمشروع به منظور پنهان کردن عواید حاصل از جرم است. از آنجا که این قبیل شرکت‌ها به اموال نامشروع دسترسی دارند، قادر خواهند بود که خدمات خود را حتی پایین‌تر از قیمت بازار ارائه دهند و رقبای تجاری مشروع و قانونی را دچار مشکل سازند و در نهایت آن‌ها را از صحنه اقتصادی حذف کنند. علاوه بر آن، تأسیس شرکت‌های پوششی و سرمایه‌گذاری توسط مجرمان سبب می‌شود که بخش‌هایی از فعالیت اقتصادی کشور تحت سلطه و کنترل آن‌ها درآید.

4-1-5- خصوصی سازی

پولشویی می‌تواند تلاش کشورها را در زمینه خصوصی سازی مختل یا روند آن را دچار آسیب کند، زیرا مجرمان و گروه‌های سازمان یافته، به‌علت دسترسی به منابع غیرمشروع، در خرید سهام یا واگذاری شرکت‌های دولتی مبالغ بیشتری پیشنهاد می‌کنند. این گونه سرمایه‌گذاری‌ها سبب افزایش توان مجرمان و گروه‌های سازمان یافته برای نفوذ در دستگاه‌های دولتی و گسترش فساد مالی می‌شود.

4-2- مزایای وجود قوانین مناسب برای مبارزه با پولشویی ایران

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

4-2-1- مبارزه با پولشویی و فساد

تصویب قوانین مناسب برای مبارزه با پولشویی ابزاری مناسب برای رویارویی با جرم و فساد است. شناسایی پولشویی به‌عنوان جرم مستقل از جرم منشأ روش دیگری برای

مبارزه با این پدیده است. در این صورت، کسانی نیز که به مجرمان در پنهان کردن عواید حاصل از جرم کمک می‌کنند تحت تعقیب قرار خواهند گرفت. پیش‌بینی این امر نقش بازدارنده‌ای در ارتکاب جرم خواهد داشت. وجود قوانین کارآمد، راه‌های نفوذ مجرمان در دستگاه‌های دولتی و ایجاد فساد مالی را تا حد امکان سد خواهد کرد. در چنین شرایطی، ارتکاب اعمال مجرمانه دشوار خواهد بود، مشروط بر آنکه ضبط عواید حاصل از جرم نیز به‌روشنی در قانون منظور شود.

4-2-2- افزایش ثبات مؤسسات مالی

اعتماد عمومی به مؤسسات مالی، سبب ثبات اقتصادی این مؤسسات می‌شود. با تدوین و رعایت استانداردهای لازم برای مبارزه با پولشویی، ریسک مؤسسات مالی کاهش خواهد یافت. این کاهش ریسک شامل جلوگیری از ورود خسارات ناشی از تقلب و سوء استفاده مستقیم مجرمان از بانک در نبود کنترل‌های داخلی و نیز نقض قانون خواهد بود. «شناسایی مشتری» یا «مشتری خود را بشناس» رکنی اساسی در مبارزه با پولشویی است و در مدیریت ریسک بانک نقشی اساسی دارد. به‌طور مثال، وقتی مشتری (اعم از شخص حقیقی یا حقوقی) دارای مشاغل متفاوتی باشد، شناسایی دقیق باعث خواهد شد که بانک در اعطای وام از نظر کلیه مشاغل، تصمیم‌گیری کند. به موجب یکی از اصول محوری نظارت کمیته بال، شناسایی مشتری یکی از ارکان نظارتی است. وجود قوانین مناسب در مورد مبارزه با پولشویی، همچنین مؤسسه را در برابر هرگونه تقلب مصون می‌سازد.

4-2-3- توسعه اقتصادی

پولشویی اثر منفی بر رشد اقتصادی دارد و موجب می‌شود که منابع مالی به سمت فعالیت‌های سوداگرانه سوق یابد. این منابع به‌ندرت به سوی سرمایه‌گذاری‌های پایدار و توسعه‌ای حرکت خواهند کرد. به‌عنوان مثال، عواید حاصل از جرم اغلب بر کالاهای لوکس، خودرو و مستغلات و مانند آن متمرکز است که ثمره‌ای برای اقتصاد در سطح کلان نخواهد داشت.

3-4- تدوین‌کنندگان استانداردهای جهانی مبارزه با پولشویی

در بسیاری از موارد، نهادهای بین‌المللی در پاسخگویی به رشد فزاینده توجه جهانی به مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم پیش‌قدم بوده‌اند. توجه به امر مبارزه با پولشویی اغلب معطوف به ساز و کار سرعت در مبادلات و معاملات بین‌المللی و استفاده از ابزارهایی از جمله حواله است. مبارزه جهانی با پولشویی و مجرمان و گروه‌های سازمان‌یافته مستلزم همکاری بین‌المللی است.

هرچند در ابتدا مبارزات جهانی فقط به مواد مخدر محدود بود، لیکن این نتیجه بدست آمد که معضل مواد مخدر جهانی است و مبارزه با آن جز با همکاری و عزم جهانی، امکانپذیر نیست. به همین دلیل، در کنوانسیون وین، برای نخستین بار، استفاده از عواید حاصل از قاچاق مواد مخدر جرم تلقی شد و به دنبال آن جرایم دیگری نیز به قلمرو جرم پولشویی وارد شدند. امروزه، اجماع جهانی بر این است که دامنه جرایم مهم و زیانبار مرتبط با پولشویی گسترش می‌یابد. در این بخش به اختصار به سازمان‌های بین‌المللی تدوین‌کننده استانداردهای جهانی اشاره می‌شود.

1-3-4- اقدامات سازمان ملل متحد

سازمان ملل متحد نخستین سازمان بین‌المللی است که در مبارزه جهانی با پولشویی نقش مهمی ایفا کرده است. این نقش از چند منظر دارای اهمیت است:

الف- سازمان ملل متحد نهادی بین‌المللی است که در سال 1945 تأسیس و هم‌اکنون 191 عضو در سطح جهانی دارد.

ب- سازمان ملل متحد در امر مبارزه با پولشویی فعالانه مشارکت داشته و دارد و تدوین برنامه جهانی مبارزه با پولشویی بخشی از این فعالیت‌هاست. دبیرخانه اجرایی آن در وین قرار دارد و به‌عنوان دایره مواد مخدر و جرایم آن فعالیت می‌کند.

ج- مهمترین نقش سازمان ملل متحد تصویب کنوانسیون‌های بین‌المللی و قطعنامه‌هاست و تاکنون اسناد بین‌المللی متعددی را در این موضوع به تصویب رسانده است. شایان ذکر است که کنوانسیون‌ها، به محض تصویب و الحاق کشورهای عضو به آن، صورت قانونی به خود می‌گیرد. (فرآیند لازم‌الاجرا شدن پیمان‌نامه یا کنوانسیون یا

عهدنامه با توجه به ساختار قانونی کشورها متفاوت است)، ضمن آنکه در موارد خاص نیز این سازمان می‌تواند کشورها را، بی هیچ قید و شرطی، ملزم به اجرای مفاد برخی قطعنامه‌ها کند.

به هر حال، نقش اساسی سازمان ملل متحد به «برنامه جهانی مبارزه با پول‌شویی»¹ باز می‌گردد. این برنامه مبتنی است بر مطالعات پژوهشی و همکاری با مؤسسات بین‌المللی برای مبارزه با پول‌شویی، که از طریق عرضه خدمات آموزشی و معرفی متخصصان تحقق می‌یابد. برنامه جهانی مبارزه با پول‌شویی سازمان ملل متحد معطوف به موارد زیر است:

- ارتقای سطح آگاهی در کلیه کشورهای عضو
 - کمک به ایجاد چارچوب قانونی برای مبارزه با پول‌شویی
 - توسعه نهادی کشورها به‌ویژه کمک برای ایجاد واحد اطلاعات مالی
 - عرضه خدمات آموزشی برای نهادهای قانونی، قضایی، ضابطان قانونی و بخش‌های مالی خصوصی
 - تشویق کشورها به همکاری‌های منطقه‌ای برای حل مشکلات و برقراری روابط با سایر نهادها
- همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، برنامه مذکور اغلب مبتنی بر ارائه اطلاعات کمک کارشناسی و تخصصی یا مساعدت در ایجاد یا اصلاح ساختار سیستم مبارزه با پول‌شویی است.

2-3-4- کنوانسیون وین²

با توجه به رشد فزاینده قاچاق مواد مخدر در سطح بین‌المللی و ورود وجوه نقد حاصل از مواد مخدر به سیستم مالی رسمی، اقداماتی از ناحیه سازمان ملل متحد صورت گرفت که سرانجام منجر به تصویب کنوانسیون وین در سال 1988 شد. این کنوانسیون در سال 1370 طی ماده واحده‌ای به‌طور مشروط به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده که با توجه به پیوستن دولت ایران به آن، به موجب ماده 9 قانون مدنی در حکم قانون است.

¹ the UN global program against money laundering

² the united nations convention against illicit traffic in narcotic drugs and psychotropic substances (1998) (vienna convention)

موضوع کنوانسیون محدود به مبارزه با قاچاق مواد مخدر و داروهای روانگردان است که به موجب آن دولت‌های عضو مکلفاند شستشو و تطهیر درآمدهای حاصل از جرم قاچاق مواد مخدر و هرگونه استفاده از این عواید را جرم مستقل دیگری تلقی کنند. در این ارتباط، از دولت‌های عضو درخواست شده است که دایره شمول اصل حفظ اسرار حرفه‌ای و محرمانه بودن اطلاعات بانکی را در نظام بانکی محدود و در صورت لزوم نسبت به توقیف و ضبط درآمدهای ناشی از جرم اقدام کنند.

3-3-4- کنوانسیون پالمو (2000)¹

به منظور مبارزه با جرایم سازمان یافته، «کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرائم سازمان یافته» در پالمو ایتالیا در سال 2000 به تصویب رسید. موضوع کنوانسیون جلوگیری از وقوع جرائم سازمان یافته است. این کنوانسیون از کشورهای امضاکننده خواسته است موارد زیر را اجرا کنند.

- جرم دانستن جرائم سازمان یافته به ویژه جرائم مالی به عنوان منشأ جرم پولشویی، در داخل و در خارج از کشور
- اقدامات تکمیلی درباره مرتکبان جرم پولشویی، یعنی تدوین و تنظیم ضوابط مربوط به ردیابی، کشف اشکال پولشویی، به ویژه شناسایی مشتری، نگهداری سوابق و گزارش موارد مشکوک

- سرعت بخشیدن در اصلاح قانون مربوط به استرداد مجرمان

- پیش‌بینی شرایط مناسب برای حفظ امنیت جانی گواهان

- اصلاح ضوابط و مقررات مربوط به همکاری قضایی

- تکمیل و اجرای پروتکل‌های مربوط به جرائم سازمان یافته

به موجب این کنوانسیون کشورهای عضو موظفاند قوانین جزایی داخلی را در مورد جرائم سازمان یافته با مفاد پیش‌بینی شده در کنوانسیون منطبق سازند. توضیح آنکه به موجب قانون ملی کشورها، استرداد مجرمان در صورتی امکانپذیر است که عمل

¹ the international convention against transnational organized crime (2000)

ارتكابی دارای وصف مجرمانه در هر دو کشور باشد (کشور متقاضی استرداد و کشور محل اقامت مجرم) کنوانسیون برخی از عنوان‌های جرایم مالی، به‌ویژه اختلاس و ارتشاء را در قلمرو شمول استرداد دانسته است. در این کنوانسیون، شخصیت‌های حقوقی، که از طریق جرایم سازمان‌یافته تحصیل سود کنند، مشمول مجازات کیفری قرار گرفته‌اند.

4-3-4- قطعنامه 1373 شورای امنیت¹

این قطعنامه پس از حمله به مرکز تجارت جهانی تصویب شده است. (حادثه 11 سپتامبر). نکته مهم در این قطعنامه، استناد به فصل هفتم منشور سازمان ملل و الزام‌آور دانستن آن برای کلیه اعضای این سازمان است. همچنین در این قطعنامه، تأسیس «کمیته مقابله با تروریسم» پیش‌بینی شده است که وظیفه آن بررسی اقدامات کشورها در ارتباط با اجرای قطعنامه است. از مفاد قطعنامه چنین دریافت می‌شود که کشورهای جهان مکلفاند تدابیری را برای پیشگیری از تأمین مالی تروریسم بیندیشند و این قبیل وجوه را مسدود، ضبط و مصادره کنند، با تأکید بر اینکه پیش شرط اجرای قطعنامه 1373، وجود و تصویب قوانین مبارزه با پول‌شویی است.

مفاد قطعنامه 1373 باید به شرح زیر در قوانین داخلی کشورها به تصویب برسد.

- استفاده نکردن از خاک کشورهای عضو برای عملیات تروریستی یا تسهیل آن
- جرم دانستن هرگونه مشارکت و معاونت در تأمین منابع مالی برای تروریسم و عملیات تروریستی و تعیین مجازات مناسب برای مرتکبان
- کنترل مرزها برای جلوگیری از عملیات تروریستی
- تبادل اطلاعات با سایر کشورها برای جلوگیری از تأمین منابع مالی برای تروریسم
- مشارکت و همکاری با سایر کشورها برای جلوگیری از تأمین منابع مالی برای تروریسم و عملیات تروریستی
- پذیرش کنوانسیون‌های مربوط به سرکوب و جلوگیری از تأمین منابع مالی برای تروریسم (کمیته مبارزه با تروریسم، پذیرش کنوانسیون را برای کشورها الزامی می‌داند)

¹ the security council resolution (1373)

- اجرای قطعنامه‌های (1999) 1269 و (2001) 1368
 - پیش‌بینی و اعمال ضوابطی برای کسب اطمینان از این مطلب که دلایل سیاسی منجر به استرداد متهم نشده است و پناهندگان از وضعیت خود برای عملیات تروریستی سوءاستفاده نمی‌کنند.

4-4- گروه کاری اقدام مالی برای مبارزه با پولشویی (FATF)

1-4-4- تاریخچه و چگونگی ماهیت الزام آور توصیه‌های گروه

گروه کاری اقدام مالی برای مبارزه با پولشویی FATF، نهادی است بین‌المللی که با هدف توسعه سیاست‌های مبارزه با پولشویی در سطح ملی و بین‌المللی ایجاد شده است. این گروه صرفاً نهادی تصمیم‌گیرنده است که در نتیجه اراده سیاسی کشورهای غربی برای تدوین قوانین و تفاهم ملی برای مبارزه با پدیده پولشویی شکل گرفته است. مدت ریاست در FATF یک سال است و یک مقام دولتی بلند پایه از بین اعضای برگزیده، مدیریت دبیرخانه تخصصی آنرا در ستاد مرکزی سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD) واقع در پاریس عهده‌دار می‌شود.

این نهاد در اجلاس گروه هفت که در سال 1989 در پاریس برگزار شد، موجودیت یافت. شانزده کشور، مؤسسان FATF بودند، (کشورهای عضو گروه هفت، کمیسیون اروپا و هشت کشور دیگر). طی سال‌های 1991 و 1992، تعداد اعضای گروه از 16 عضو اصلی به 28 عضو افزایش یافت.

در آوریل 1990، یعنی کمتر از یک سال بعد از موجودیت یافتن FATF، پیش‌نویس توصیه‌های چهارگانه منتشر شد که برنامه‌ای فراگیر برای مبارزه با پولشویی بود. در این برنامه بارها تجدیدنظر شد تا تجارب بدست آمده از اجرای آن در شیوه‌های پولشویی و تهدیدهای بالقوه از فعالیت‌های مجرمانه در آن پیش‌بینی و گنجانده شود.

در اکتبر 2001، برای مقابله با تأمین منابع مالی برای تروریسم، طرح مهم دیگری با عنوان هشت توصیه ویژه ارائه شد. (متمم توصیه‌های چهارگانه) که مجموعه‌ای است از راهکارهای جلوگیری از تأمین منابع مالی برای تروریسم و سازمان‌های تروریستی.

امروزه، یکصد و سی کشور جهان توصیه‌های چهل‌گانه FATF، را به‌عنوان معیارهای مهم پذیرفته شده بین‌المللی برای مقابله با پدیده پولشویی به تصویب رسانده و اجرا کرده‌اند. وظایف FATF به شرح زیر است.

- نظارت بر نحوه پیشرفت کمی و کیفی کشورهای عضو در اجرای مقررات پولشویی
- بررسی و گزارش روند شیوه‌های اعمال شده و پیشنهاد ضوابطی برای مقابله با پولشویی
- تشویق کشورها به پذیرش و اجرای مقررات و استانداردهای جهانی

2-4-4- توصیه‌های چهل‌گانه برای مبارزه با پولشویی¹

توصیه‌های چهل‌گانه کاربرد جهانی دارند و چارچوب مطلوبی را برای مبارزه با پولشویی فراهم کرده‌اند، این توصیه‌ها مجموعه کاملی از تدابیر پیشگیرانه برای مقابله با پولشویی است که همکاری‌های بین‌المللی را می‌طلبد. نهادهای بین‌المللی متعددی این توصیه‌ها را تأیید و به رسمیت شناخته‌اند.

توصیه‌های جامع FATF برای مبارزه با پولشویی و با نگاهی جهانی تدوین یافته و دربرگیرنده اصولی قابل انعطاف است که با ساختار قانونی و نیز سیستم مالی و اداری کشورها به خوبی منطبق می‌شود. توصیه‌های FATF را می‌توان به پنج دسته زیر تقسیم کرد.

- ویژگی‌های ساختار حاکم بر قوانین تصویب شده در مورد مبارزه با پولشویی
- ضوابط پیشگیری کننده لازم برای مؤسسات مالی
- اعمال ضوابط احتیاطی و نظارتی برای مؤسسات مشمول
- الزامات نهادی (تشکیل واحد مالی)
- همکاری بین‌المللی برای مبارزه با پولشویی

مؤسسه عالی بانکداری ایران
بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

¹ the forty recommendations on money laundering.

3-4-4- نظارت بر روند پیشرفت اعضا¹

نظارت بر نحوه پیشرفت کمی و کیفی فعالیت‌های اعضا در امر مبارزه با پولشویی و رعایت نکات مطرح شده در اصول چهل‌گانه در دو مرحله زیر اعمال می‌شود.

الف- خود ارزیابی: پاسخگویی سالانه هر یک از اعضا به پرسشنامه مرتبط با نحوه اجرا

ب- ارزیابی دوجانبه: در این روش، وضعیت دو کشور عضو بررسی و ارزیابی می‌شود.

شایان ذکر است که افزون بر موارد فوق، FATF از کشورهای عضو می‌خواهد نسبت به برقراری روابط تجاری با کشورهایی که مایل به انطباق قوانین خود با اصول چهل‌گانه نیستند، به‌ویژه مؤسسات مالی و شرکت‌های تجاری آنها توجه لازم را نموده و موارد مشکوک و مبهم، یعنی معاملات فاقد توجیه قانونی و اقتصادی آنها را در صورت لزوم گزارش کنند.

چنانچه هر یک از کشورهای عضو مقررات خود را با اصول چهل‌گانه سازگار نکند، عضویت آن کشور به حالت تعلیق در خواهد آمد. تعلیق عضویت سنگین‌ترین نوع مجازات تلقی می‌شود.

4-4-4- گزارش روند شیوه‌های مبارزه با پولشویی²

گزارش روند شیوه‌های مبارزه با پولشویی یا به عبارتی گونه‌شناسی جرم پولشویی، بخشی از وظایف FATF است. این گروه، گزارش‌هایی که در واقع شامل روش‌ها و گونه‌شناسی پولشویی است، منتشر می‌کند که تهیه آنها برای آشنایی با شیوه‌های مبارزه با پول‌شویی ضروری است.

5-4-4- فهرست کشورها و مناطق غیرهمکار³

یکی از اهداف FATF ارتقای سطح مبارزه با پول‌شویی و جلوگیری از تأمین منابع مالی برای تروریسم در کلیه کشورهای است. به همین دلیل، FATF اهداف خود را فراتر از کشورهای عضو دنبال می‌کند. هر چند FATF فقط می‌تواند کشورهای عضو را مجازات

¹ monitoring members progress.

² reporting on money laundering trends and techniques.

³ Non co-operative countries and territories

کند، اما برای تشویق سایر کشورها به مبارزه، ردیابی و پیگرد قانونی پولشویان کشورها و مناطق غیرهمکار را نیز شناسایی می‌کند.

فرآیند شناسایی FATF مشتمل بر 25 معیار است که بر اساس اصول چهل‌گانه تدوین شده است. اعلام نام یک کشور یا منطقه به‌عنوان غیرهمکار سبب می‌شود که اقدامات لازم برای اصلاح ساختاری در آن کشور یا منطقه صورت گیرد. در غیر این صورت FATF مبادرت به اقدام متقابل می‌کند. یکی از این اقدامات توجه خاص به معاملات این قبیل کشورهاست که موجب افزایش هزینه‌های معاملاتی و بانکی آن‌ها می‌شود.

به هر حال اقدامات FATF در مقابل این کشورها یا مناطق به شرح زیر است:

- اعمال ضوابط دقیق‌تر برای شناسایی مشتریان این کشورها
- افزایش سطح کمی و کیفی گزارش‌های مربوط به معاملات مشکوک آن‌ها
- عدم موافقت با تأسیس نمایندگی یا شعبه وابسته به این کشورها در کشورهای عضو FATF
- اخطار به بخش غیرمالی در خصوص ریسک بالای معامله با این کشورها سرانجام قطع روابط تجاری کشورهای عضو با آنها به درخواست FATF.

6-4-4- متدولوژی برای ارزیابی استانداردهای مبارزه با پول‌شویی

در سال 2002، صندوق بین‌المللی پول، بانک جهانی و سایر تدوین‌کنندگان استانداردهای جهانی (به همراه گروه‌های FATF منطقه‌ای) براساس اصول چهل‌گانه، متدولوژی جامعی تهیه کردند که در سال 2002 به تصویب رسید تا در ارزیابی‌های FATF از آن استفاده شود.

هدف از تصویب متدولوژی جامع، پیشگیری از پولشویی، ممانعت از اعمال سلیقه‌های مختلف و نیز رویکرد یکسان جهانی به توصیه‌هاست. به عبارت دیگر، منظور از متدولوژی واحد، یکسان کردن انواع استانداردهای پولشویی است، امری که در اصل با ماهیت مبارزه با پول‌شویی و تأمین منابع مالی برای تروریسم ملازمه دارد.

7-4-4- کمیته نظارت بر بانکداری (کمیته بال)

کمیته نظارت بر بانکداری یا کمیته بال را رؤسای کل بانک‌های مرکزی ده کشور در سال 1974 تأسیس کردند. هر چند کمیته بال نیز نهادی بین‌المللی است، اما مصوبات آن فاقد ضمانت اجرایی است. با این حال، مصوبات نظارتی این کمیته را اغلب کشورها پذیرفته‌اند و کشورها با توجه به ساختار قانونی خود از طریق تصویب قانون، تدوین آیین‌نامه و غیره آنها را اجرا می‌کنند.

در سال 1988، کمیته بال بیانیه‌ای درباره ممنوعیت استفاده از سیستم بانکی به منظور پولشویی منتشر کرد.¹ این گزارش رؤس سیاست‌ها و ضوابطی را بیان می‌کند که مدیران مؤسسات مالی در مبارزه با پولشویی باید آنها را رعایت کنند. در این گزارش آمده که ممکن است مجرمان از شبکه بانکی به صورت واسطه‌ای برای مقاصد مجرمانه استفاده کنند. به همین دلیل، مدیران کارآمد و دقیق بانک‌ها در مبارزه با پولشویی و حفظ ثبات و شهرت این مؤسسات مالی نقش محوری دارند. به بیان دیگر، آگاهی و دقت مدیران مانع سوءاستفاده مجرمان از سیستم بانکی به منظور پولشویی می‌شود.

بیانیه کمیته چهار اصل محوری به شرح زیر دارد:

- شناسایی متعارف مشتری
 - رعایت استانداردهای حرفه‌ای و پیروی از قانون
 - همکاری با مجریان قانون و نهادهای ذی‌ربط
 - تدوین و تصویب ضوابط و مقررات به منظور مبارزه با پولشویی.
- در این موارد لازم است:

1- بانک‌ها کوشش کنند که مشتری، یعنی شخص حقیقی متقاضی استفاده از خدمات بانکی، به دقت شناسایی شود.

2- مدیران اطمینان پیدا کنند که عملیات و خدمات بانکی با رعایت اصول اخلاقی و حرفه‌ای و طبق مقررات صورت می‌پذیرد. بر این اساس، بانک‌ها باید از عرضه خدمات در موارد مشکوک به پولشویی خودداری کنند.

¹ statement on prevention of criminal use of the banking system for the purpose of money laundering

3- بانکها تا آنجایی که قوانین مربوط به حفظ اسرار حرفه‌ای اجازه می‌دهد با مجریان قانون همکاری و از ارائه خدمات به آن دسته از مشتریانی که به‌منظور کمک به مجرمان، اطلاعات ناقص یا خلاف واقع می‌دهند اجتناب ورزند پس از آنکه بانک با دلایل متقن به این نتیجه رسید که منبع مال یا سپرده مشکوک به پولشویی است، باید با اقداماتی از قبیل عدم همکاری و قطع ارتباط یا انسداد حساب و غیره مانع از عملیات مجرمانه شود.

4- بانکها وظیفه دارند دستورالعمل‌ها و سیاست‌های رسمی منطبق با مفاد اصول جلوگیری از پولشویی را تصویب و اجرا کنند. وجود ضوابط و مقررات کافی نیست، بلکه کارکنان بانک نیز باید از مفاد آنها کاملاً آگاه باشند. بانکها باید در بخشی از ضوابط خود، دستورالعمل‌هایی نیز در مورد شناسایی مشتریان داشته باشند. علاوه بر اینها، بانکها باید، با پیش‌بینی واحد بازرسی، نحوه پیروی دوایر مختلف از قانون مبارزه با پولشویی را بازبینی کنند.

8-4-4- اصول محوری برای نظارت مؤثر سیستم بانکی¹

در سال 1997 کمیته بال ضوابط محوری برای نظارت کارآمد را منتشر نمود که شامل خطوط کلی جامع برای سیستم نظارتی است. که یکی از اصول محوری، اصل 15، ناظر به پولشویی است.

اصل مذکور می‌گوید: «مقامات نظارتی باید اطمینان حاصل نمایند هر بانک ضوابط معینی به‌ویژه درباره شناسایی مشتری و ارتقای اصول حرفه‌ای در اختیار دارد. همچنین ضوابط مربوط به شناسایی مشتری نکته اساسی در مبارزه با پولشویی است. توضیح آنکه کمیته مذکور در سال 1999 مبادرت به انتشار یک متدولوژی درباره شناسایی مشتری نمود که مشتمل بر یازده معیار است.

¹ core principles for effective banking supervision.

9-4-4- شناسایی معقول و متعارف مشتری¹

در اکتبر سال 2001 کمیته بال تحقیق گسترده و وسیعی را درباره شناسایی مشتری ارائه کرد که هدف آن پاسخ به نقص‌های مطرح شده در خصوص شناسایی مشتری است. توضیح آنکه استاندارد شناسایی مشتری بر مبنای اطلاعات دقیق‌تری در مقام مقایسه با اصل 15 است. عوامل اصلی استاندارد شناسایی مشتری به صورت کامل در این تحقیق توضیح داده شده است.

قابل ذکر است، استاندارد برشمرده شده در بالا با قصد استفاده سیستم بانکی، حتی ماورای مبارزه با پولشویی تدوین یافته است. چراکه عوامل دیگری چون ثبات و سلامت سیستم بانکی نیز مورد نظر بوده است. همچنین در این سند به طور جدی توصیه شده است که اصول چهل‌گانه به‌ویژه آن دسته از توصیه‌هایی که مربوط به سیستم بانکی هستند مورد پذیرش واقع شود.

5-4- الزامات مؤسسات مالی در امر مبارزه با پولشویی

حقیقتی است انکارناپذیر که پولشویان برای ارتکاب پولشویی و تأمین منابع مالی برای تروریسم نیاز به واسطه‌های مالی دارند. مجرمان از مؤسسات مالی به‌عنوان ابزاری برای سپرده‌گذاری، انتقال وجه در سطح داخلی، تبدیل ارز و سایر خدمات استفاده می‌کنند. توانایی مؤسسات مالی با توجه به مراتب توسعه‌یافتگی آنها با یکدیگر متفاوت است. به همین دلیل، این وظیفه کشورهاست که بر مبنای نوع بازار مالی و نوع اقتصاد در باره تکالیف مؤسسات مالی تصمیم‌گیری کنند بدیهی است که این تصمیم‌گیری‌ها باید بر پایه استانداردهای بین‌المللی باشد.

به هر حال مهمترین وظایف مؤسسات مالی به شرح زیر است.

1-5-4- شناسایی قانونی و متعارف مشتری

طبق استانداردهای بین‌المللی، که کمیته بال و FATF آنها را تدوین و تصویب کرده است، کشورها باید اطمینان پیدا کنند که مؤسسات مالی ضوابط مناسبی برای مبارزه با

¹ customer due diligence

پولشویی دارند. این ضوابط در مورد اشخاص حقیقی و حقوقی به طور یکسان اعمال می‌شود و باید به‌نحوی باشد که مؤسسات مالی بتوانند اطلاعات کافی درباره مشتریان و فعالیت آن‌ها به‌دست بیاورند. عبارت «مشتری خود را بشناس» اصطلاحی است که کمیته بال آن را به‌کار می‌برد. از نظر این کمیته، شناسایی مشتری نه فقط مؤسسه مالی را قادر به ردیابی، موارد مشکوک و جلوگیری از پولشویی می‌کند، بلکه مزایای دیگری نیز در بردارد که یکی از آن‌ها شناسایی مشتریان با انضباط و قانونمند است. شناسایی دقیق مشتری ناظر بر موارد زیر است:

- ارتقای اصول حرفه‌ای و اخلاقی، تجاری، گسترش مدیریت ریسک بین مؤسسات مالی
- حفظ و انسجام مؤسسات مالی و کمک به توسعه نظام بانکی
- کاهش میزان تقلب و سایر جرایم مالی
- مصون ماندن حیثیت حرفه‌ای مؤسسات و نهادهای مالی

2-5-4- حوزه شناسایی مشتری

شناسایی مشتری باید به‌طور مستقیم از طریق مؤسسه مالی، شعب و شرکت‌های وابسته به آن در سطح ملی و بین‌المللی صورت پذیرد، مشروط بر آنکه این اقدام مخالف قوانین داخلی نباشد. وقتی قوانین داخلی با این تکلیف در تعارض باشد، مقامات ذیربط در کشور میزبان مکلف‌اند اعلام کنند که امکان اجرای دستورالعمل شناسایی در کشورشان وجود ندارد و ناظران کشور میهمان باید برای رفع نقص مقررات داخلی اقدام کنند. زمانی که بین استانداردهای موجود در دو کشور میزبان و میهمان اختلاف سطح وجود دارد، باید استاندارد جامع‌تر اعمال شود.

3-5-4- تعریف مشتری

- کمیته بال مشتری را به شرح زیر توصیف کرده است:
- شخص حقیقی یا حقوقی که نزد مؤسسه مالی حساب باز می‌کند یا از طرف دیگری حساب را نگهداری می‌کند. (مالک اصلی)¹

¹ beneficial owner

- فرد ذی‌نفع در معاملاتی که از طریق واسطه‌های حرفه‌ای از قبیل نماینده، حسابدار و وکیل منعقد می‌شود.

- اشخاص حقیقی یا حقوقی که به نوعی با معامله مرتبطانند و می‌توانند خطرات واقعی برای بانک بیافرینند.

مهمترین نکته در مبارزه با پول‌شویی این است که روشن شود آیا مشتری به‌طور شخصی اقدام می‌کند یا از سوی شخص دیگر (مالک یا ذی‌نفع واقعی) و چنانچه مشخص شود یا این ابهام وجود داشته باشد که اقدام متقاضی از طرف شخص دیگری صورت می‌گیرد، چگونه باید برخورد و عمل شود.

در اشخاص حقوقی، وقتی که زنجیره‌ای از مالکیت‌ها وجود دارد، به این معنا که یک شرکت حق کنترل سایر شرکت‌ها را دارد. شناسایی مالک قانونی و واقعی بسیار دشوار است. در برخی موارد شرکت‌های متعددی وجود دارد که هرکدام در دیگری مالکیت دارند و در نهایت، یک شرکت، یعنی شرکت مادر آن‌ها را کنترل می‌کند. در صورت مواجه شدن بانک‌ها با چنین شرکتی، چگونه باید اقدام شود؟

4-5-4- پذیرش مشتری و ضوابط مربوط به شناسایی

مؤسسات مالی باید ضوابط روشنی برای شناسایی مشتری و اشخاصی که به نمایندگی از طرف آنها اقدام می‌کنند داشته باشند. این ضوابط باید مبتنی بر ریسک باشد. شناسایی مبتنی بر ریسک با توجه به عواملی از قبیل کشور مبدأ مالکیت و سوابق شخصی مشتری، حساب‌های مرتبط و ماهیت معامله صورت می‌پذیرد. در تنظیم ضوابط شناسایی مبتنی بر ریسک مؤسسات مالی باید بین ریسک‌گریزی، یعنی امتناع از ارائه خدمات به مجرمان و ریسک‌پذیری مبتنی بر جذب مشتری جدید توازن برقرار کنند. به‌عنوان یک اصل کلی، سخت‌گیری و دقت در پذیرش مشتریان باید متناسب با مشخصات و سابقه مشتریان¹ باشد. با تأکید توصیه می‌شود که سیاست عدم ارائه خدمات به مشتریان نباید فقط از طرف کارکنان بلکه با مشاوره مدیران اتخاذ شود.

¹ profile.

نحوه تنظیم یا تدوین دستورالعمل شناسایی مشتری باید به گونه‌ای باشد که عموم را از حق دریافت خدمات از مؤسسات مالی محروم نسازد. این موضوع در کشورهای که استفاده از کارت اعتباری و سیستم‌های الکترونیکی پرداخت در آنها رواج دارد، از اهمیت بسیار برخوردار است.

افتتاح حساب پس از شناسایی دقیق مشتریان جدید امکانپذیر است. افتتاح حساب با نام‌های جعلی و موهوم ممنوع است. این ممنوعیت در مورد حساب‌های شماره‌ای¹ نیز اعمال می‌شود.

بهترین سند برای شناسایی و احراز هویت مشتری، سند رسمی است که از طرف مراجع صلاحیت‌دار صادر می‌شود و شبیه‌سازی و جعل و تکثیر آن بسیار دشوار است. گذرنامه و شناسنامه از جمله این اسناد است. در مواقعی که نماینده از ناحیه ذی‌نفع یا از طریق تراست (trust) و مالک اسمی تقاضای افتتاح حساب می‌کند، شناسایی شخص یا نهادی که این اقدام یا معامله به نفع‌اش صورت می‌گیرد، ضروری است. در واقع برای شناسایی مشتری باید به دنبال ذینفع یا مالک واقعی بود. در مورد اشخاص حقوقی باید اطلاعات زیر اخذ شود:

- نام و شکل قانونی
- نشانی
- اسامی مدیران
- مالک یا ذی‌نفع واقعی
- نام نماینده یا نمایندگان اقدام کننده از طرف شخص حقوقی
- شماره حساب

در مواقعی که وجوه انتقال می‌یابد، مؤسسه مالی باید نام و نشانی و حساب متقاضی انتقال را اخذ کند و این اطلاعات، در طول مسیر پرداخت، در سند انتقال (حواله) درج شده باشد.

درباره مشتریان اتفاقی نیز اگر میزان عملیات درخواست شده بیش از مبلغ معینی باشد، باید آن‌ها را شناسایی کرد.

¹ numbered account

شایان ذکر است که شناسایی مشتری فرآیندی دائمی و مستمر است و بانک‌ها باید به صورت مستمر حساب یا حساب‌ها و گردش عملیات بانکی مشتریان را بررسی و کنترل کنند تا در صورت رویارویی با تغییرات غیرمعارف در گردش عملیات تدابیر لازم را اتخاذ کنند.

5-5-4- نگهداری و کنترل حساب‌های پرخطر

مؤسسات مالی باید از نگهداری حساب‌های متقاضی کارگزاری در مناطق یا حوزه‌هایی که ریسک بالا دارند یا قوانین آنها برای مبارزه با پولشویی غیراستاندارد است، خودداری کنند.

این مناطق را FATF «کشورهای غیرهمکار» تلقی می‌کند، یعنی مناطقی که مؤسسات مالی باید به آن توجه خاص داشته باشند. علاوه بر آن، باید از ارائه خدمات به بانک‌های شل و معامله با آنها خودداری شود. بانک شل¹، بانکی است که در هیچ مکانی حضور فیزیکی ندارد و حتی به یک بانک یا مؤسسه قانونی نیز وابسته نیست. مؤسسات مالی باید، با نصب نرم‌افزار، اطلاعات گرفته شده از مشتریان را مدیریت کنند. چنین برنامه‌ای باید قابلیت جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل، نمایش و عرضه اطلاعات در موارد مشکوک را داشته باشد. مدیریت اطلاعات در شناسایی موارد مشکوک بالقوه و ردیابی آن در میان هزاران معامله مشروع و قانونی نقش اساسی دارد.

6-5-4- موارد مستلزم شناسایی دقیق مشتری و حساب‌ها

به‌عنوان یک اصل کلی، اطلاعات مشتریان و حساب‌هایی که ریسک بیشتری دارند باید با دقت بیشتری بررسی شوند. به‌عبارت دیگر، مواردی وجود دارد که شناسایی دقیق‌تری را می‌طلبد. به برخی از این موارد در زیر اشاره می‌شود.

- معاملاتی که به هر شکل و به نحو مشکوک به پولشویی و تأمین منابع مالی برای تروریسم است.

¹ Shell bank

- وجوه انتقالی که حاوی اطلاعات متقاضی (از قبیل نام، نشانی و شماره حساب) در سند انتقال نباشد.
 - استفاده از فناوری جدید که منجر به وقوع معاملات بی‌نام شود.
 - معاملات کلان پیچیده و غیرمتعارف که فاقد توجیه اقتصادی و قانونی است.
 - عملیات و معاملاتی که در حوزه‌ها و مناطق که فاقد قوانین استاندارد برای مبارزه با پولشویی صورت می‌گیرد.
 - اگر حساب، بدون هیچ دلیل منطقی، از طریق اتباع خارجی نگهداری شود.
 - نشانه‌ها و دلایلی که سایر بانک‌ها و مؤسسات مالی به مشتری بالقوه خدمات ارائه نکرده‌اند.
 - معاملاتی که از طریق روابط کارگزاری صورت می‌گیرد. (مانند حواله)
 - بانکداری خصوصی و مشتریانی که ریسک بالا دارند، به‌ویژه مقامات سیاسی و دولتی.
 - معاملات غیرحضوری، بانکداری الکترونیکی و بانکداری اینترنتی.
- در موارد بر شمرده فوق باید اقدامات اساسی برای کاهش ریسک، در مقایسه با سایر موارد، صورت گیرد. به این معنی که اطلاعات بیشتری از مشتری مطالبه شود. مثلاً از مشتریانی که شخصاً مراجعه نمی‌کنند باید مدارک معتبر و مصدقی گرفته شود که از طرف مراجع رسمی و صلاحیت‌دار صادر شده باشد و صحت اطلاعات اخذ شده را محرز کند.
- بدیهی است اگر مشتری قادر به ارائه اطلاعات نباشد، مؤسسه مالی می‌تواند از عرضه خدمات به او خودداری کند.

7-5-4- الزام به نگهداری و حفظ سوابق

مؤسسات مالی مکلفند مدارک هویتی و سوابق معاملاتی مشتری را به مدت پنج سال نگهداری و حفظ کنند. اگر در قوانین دیگر مدت نگهداری اطلاعات بیش از پنج سال باشد، مؤسسه مالی ملزم به رعایت آن خواهد بود. سوابق باید به نحوی نگهداری شوند که به محض درخواست مراجع ذی‌ربط در اختیار آن‌ها قرار گیرد و در صورت لزوم به مراجع قضایی صالح ارسال شود.

نگهداری سوابق در جلوگیری از ارتکاب جرم پولشویی و ردیابی آن اهمیت بسیار دارد، زیرا اگر مشتری بالقوه بداند که سوابق معاملاتی‌اش نگهداری می‌شود، احتمال استفاده از مؤسسه مالی برای مقاصد غیرقانونی کمتر خواهد شد. نگهداری سوابق همچنین موجب تسهیل ردیابی منابع غیرمشروع می‌شود.

سوابق نگهداری شده باید شامل مطالب زیر باشد:

- نام مشتری یا ذی‌نفع
- نشانی
- تاریخ و ماهیت معامله
- مبلغ و نوع معامله
- شماره حساب
- سایر اطلاعات مربوط که معمولاً نگهداری می‌شوند.

8-5-4- گزارش موارد مشکوک

به موجب ماده 13 از توصیه‌های چهل‌گانه، مؤسسات مالی مکلفند معاملات مشکوک را به‌طور مستقیم و به سرعت به واحد اطلاعات مالی گزارش دهند. هرگونه اقدام یا کوشش برای انجام معاملات مشکوک نیز باید گزارش شود. همچنین به موجب ماده 14 همین توصیه، مؤسسات مالی و کارکنان آن‌ها باید از هرگونه مسئولیت جزایی یا مدنی به علت افشای اطلاعات محرمانه مشتریان معاف باشند، مشروط بر آن که گزارش عملیات و معاملات مشکوک مبتنی بر حسن‌نیت باشد، حتی اگر نتوانند اموال مشکوک را به جرم خاصی نسبت دهند.

به هر حال محتوای گزارش موارد مشکوک باید مبتنی بر نشانه‌ها و دلایل به ظاهر قوی باشد، یعنی باید دلیلی برای ایجاد تردید وجود داشته باشد. در زمینه احراز موارد مشکوک نیز به دو عامل شخصیت مشتری و نوع خدمات مورد درخواست می‌بایست توجه شود. موارد مشکوک متضمن در نظر گرفتن عوامل و نشانه‌های مختلف است. به عبارت دیگر، جمع آنها باید معامله را در معرض ظن به پولشویی قرار می‌دهد. بررسی شرایط و اوضاعی که معامله در آن منعقد شده است، اهمیت بسیار دارد. مؤسسه مالی

گزارش‌دهنده، برای شناسایی موارد مشکوک، باید اطلاعات مرتبطی در مورد حرفه مشتری و شرایط مالی او داشته باشد و آن‌ها را در تصمیم‌گیری در نظر بگیرد. به‌موجب استانداردهای جهانی و تعریف‌های پذیرفته شده، معامله مشکوک به معامله‌ای گفته می‌شود که در مسئولان مؤسسه مالی گزارش‌دهنده ظن ایجاد کند که ناشی از پولشویی است. به بیان دیگر، این معامله باید از نوع عملیات بانکی باشد و موجب نقل و انتقال پول یا تبدیل آن به ابزارهای دیگر شود.

نکته دیگر، وجود زمینه‌های منطقی برای بروز شک است. باید به آنچه که از نظر شرایط محیطی و اجتماعی و حرفه‌ای و شخصیت مشتری معقول تلقی شود، توجه کرد. به‌عبارت دیگر، در آشکار مورد مشکوک، تشخیص متعارف گردش مالی مشتری در گروه شغلی او در مقایسه با آنچه که صورت گرفته است (عملیاتی که میزان آن بیش از گردش متعارف حساب مشتری براساس اطلاعات کسب شده باشد)، نقش اساسی دارد. اگر در این مقایسه احراز شود معامله واقع شده یا خدمات تقاضا شده فاقد توجیه اقتصادی و قانونی است، در زمره عملیات مشکوک قرار می‌گیرد. این داوری مستلزم آن است که مؤسسات مالی با پیش‌بینی مقررات لازم و گردآوری اطلاعات بتوانند تشخیص دهند که عملیات مشتری متعارف است. کوشش برای تعریف انسان متعارف یا داوری متعارف امری است که ریشه در تاریخ دارد. بهترین تعریف از فرد متعارف این است که شخصی است متعارف. پاسخ حقوقی این است که معیار آن شخص متعارف است، یعنی شخص سلیمی است که رفتار عادلانه دارد و در رفتار خود نه درنگ کند و نه شتاب. به هر روی تعریف روشنی در این مورد وجود ندارد، لیکن واژه دلایل^۱ مفهومی روشن از نظر حقوقی دارد. این مفهوم روشن در گزارش مورد مشکوک معطوف است به داشتن زمینه‌ها و دلایلی برای ایجاد این ظن که شخص مرتکب جرم شده است. لیکن دلایل در مرتبه‌ای پایین‌تر از ادله^۲ است که منجر به محکومیت می‌شود. نکته اساسی این است که مؤسسات مالی مکلفند معاملات مشکوک را در صورت ظن منطقی و متعارف گزارش کنند. به‌همین علت، به این دلایل منطقی در نهایت باید مرجع قضایی رسیدگی کند.

¹ ground

² evidence

ابهام اساسی در این است که بانک‌ها از سوپی مکلف به حفظ اسرار مشتریانند و از سوی دیگر مکلف به گزارش‌دهی. هرچند به‌موجب استانداردهای بین‌المللی نباید به‌دنبال ادله محکم برای اثبات جرم بوده، بلکه باید دلایل و قرائن را جستجو کرد. بهترین معیار، نگاه دقیق به عملیات و احراز عدم تطابق آن با موارد مشابه آن از نظر موقعیت مشتری و ساختار شخص حقوقی است، هر چند سرانجام این پارادوکسی است که در شرایط کنونی مؤسسات مالی با آن مواجه‌اند.

برخی نهادهای ذی‌ربط بین‌المللی به‌منظور کمک به مؤسسات مشمول گزارش‌دهی، موارد مشکوک را با توجه به نشانه‌ها به دو دسته تقسیم و مصادیق آن را اعلام کرده‌اند. این فهرست بیشتر بر نشانه‌های کلی و عمومی متمرکز است. تجربه نشان می‌دهد که علائم متعدد یا حتی یک نشانه یا علامت در تصمیم‌گیری برای گزارش جرم پولشویی مؤثر است.

آگاهی کامل از نوع معاملات، حرفه و گردش عملیات مشتری اهمیت بسیار دارد و آنچه که خارج از چارچوب‌های متعارف و الگوهای رفتاری مشتری باشد، مشکوک تلقی می‌شود. باید اذعان کرد که قضاوت در مورد عملیات مشکوک، به‌رغم توجه به نشانه‌ها، ضوابط و معیارها، میزان درآمد، شغل مشتری و غیره، دشوار است، اما این تکلیفی است که قوانین و اسناد متعدد بین‌المللی بر عهده مؤسسات مالی گذارده است. توجه به این نکات نشان‌دهنده رعایت ضوابط و مقررات در مؤسسه است. استقرار یک سیستم گزارش‌دهی مطلوب در مورد معاملات مشکوک به نحوه مطابقت آن با قوانین و مقررات باز می‌گردد. در این مورد، ضرورت دارد که مؤسسات مالی ضوابط خاصی را تدوین و اجرا کنند، اما وجود مقررات کافی نیست، بلکه این مؤسسات باید با اعمال سیستم‌های کنترل داخلی و اجرای برنامه‌های آموزشی مستمر، وظیفه خود را در این مورد انجام دهند. بر همین اساس، ضرورت دارد که مؤسسات مالی نکات زیر را رعایت کنند:

- انتخاب فرد یا کمیته‌ای به سمت مسئول مبارزه با پولشویی
- بازنگری در سیاست‌ها و ضوابط مربوط به گزارش‌دهی به منظور تعیین میزان کارآیی آن به هنگام استفاده حساب‌رسان داخلی و خارجی یا مؤسسات ذی‌ربط
- آموزش کارکنان

بدیهی است چگونگی اعمال این گونه ضوابط بر حسب نوع فعالیت، شکل، طبیعت و ساختار مؤسسات مشمول با یکدیگر متفاوت خواهد بود.

مهمترین نکته این است که اگر اطلاعات به خوبی جمع آوری نشود، تالی فاسد آن امکان نداشتن گزارش دهی خواهد بود، زیرا گزارش موارد مشکوک باید دربرگیرنده مشخصات هویتی مشتری از جمله تاریخ تولد، نام و نام خانوادگی باشد. به همین دلیل، مؤسسات مالی مکلفند قبل از هر معامله، اطلاعات لازم را از مشتریان کسب کنند، هر چند معامله به نظر مشکوک نباشد. بازبینی اطلاعات اخذ شده از مشتریان بسیار ضروری است. افزون بر آن، باید اطمینان حاصل شود که امکان ارائه خدمت بانکی قبل از گرفتن اطلاعات وجود ندارد.

گزارش موارد مشکوک باید شامل اطلاعات لازم باشد. اگر اطلاعات ناقص باشد، گزارش بدون ارزش و غیرقابل استفاده خواهد بود. پیش شرط تحقق گزارش دهی مطلوب، نگهداری سوابق است. پرسش اساسی این است که چه سوابقی باید نگهداری شود.

الف- اطلاعات مربوط به شخص حقیقی/حقوقی:

- مدارک و مستندات تعیین هویت مشتری
- مشخصات کامل شخص حقیقی/حقوقی
- نشانی مشتری
- تلفن تماس

ب- اطلاعات مربوط به عملیات:

- تاریخ و ساعت وقوع معامله
- موضوع و توصیف مشخصات معامله انجام شده و شماره حساب سایر اشخاص و مؤسسات مرتبط با آن

ج- اطلاعات مربوط به حساب

- نوع معامله (نقدی، الکترونیکی، ارزی، بیع و غیره)
- شماره حساب
- کد شعبه
- مشخصات کامل دارندگان حساب

- تاریخ افتتاح حساب
- تاریخ انسداد حساب
- وضعیت حساب (فعال یا غیر فعال)
- د- اطلاعات مربوط به معامله‌کننده:
 - نام و نام خانوادگی و مشخصات هویتی
 - نشانی کامل متقاضی، اقامتگاه و شماره تلفن
 - شماره مدارک هویتی (شناسنامه، گذرنامه و غیره)
 - تاریخ تولد، حرفه یا شغل مشتری و نام کارفرمای مشتری
- مؤسسات مالی باید همواره نسبت به موارد مشکوک هوشیار باشند. به مصادیقی از موارد مشکوک در زیر اشاره می‌شود.

1-8-5-4- نشانه‌های مشکوک

الف- نشانه‌های کلی:

- سابقه محکومیت کیفری مشتری، نداشتن تمایل مشتری به ارسال اوراق و نامه‌ها به نشانی اقامتگاه حقیقی او.
- وجود انواع حساب به نام مشتری در مؤسسات مالی در یک منطقه، بدون هیچ دلیلی
- استفاده از یک نشانی با تغییر نام ساکنان به دفعات
- گردش عملیات حساب افتتاح شده بیش از میزان گردش مورد انتظار (اعلام شده از طرف مشتری)
- وجود حساب‌های متعدد به نام مشتری و بعضاً غیرفعال
- فعالیت‌های ناگهانی حساب‌های غیرفعال
- سپرده‌گذاری به دفعات و برداشت یکجا و کلی
- نقل و انتقال بین حساب‌های مشتری و تبدیل آن به سایر ابزارهای مالی
- وجود حساب‌های متعدد به نام مشتری نزد بانک کارگزار
- تقاضای کارت اعتباری در محلی غیر از محل اقامت خود یا خارج از کشور
- افتتاح حساب‌های متعدد و سپرده‌گذاری در آنها

- ارائه چک‌های پشت‌نویسی شده متعددی به بانک برای وصول به حساب مشتری
- انتقال وجه از حساب مشتریان دیگر بدون وجود رابطه کاری یا خویشاوندی
- مراجعات متعدد بی‌دلیل به صندوق امانات
- داشتن اطلاعات ناقص و مبهم از میزان موجودی حساب
- ارائه اطلاعات گمراه‌کننده یا ناآگاهانه در مورد خدمات تقاضا شده
- اکراه مشتری برای حضور در شعبه یا پنهان کردن هویت ذی‌نفع از طرف نماینده او
- قطع شدن تلفن محل کار و سکونت مشتری
- تقاضای استفاده از خدمات متفاوت با فعالیت‌های حرفه‌ای مشتری و اصرار بر انجام آن
- برقراری روابط تجاری با مؤسسات مالی مختلف و سعی در برقراری ارتباط با کارکنان مؤسسات مالی
- پیشنهاد رشوه برای انجام معاملات به ظاهر مشکوک
- ب- نشانه‌های مشکوک در اسناد و اوراق هویتی:
 - ارائه اطلاعات مشکوک و مبهم در هنگام احراز هویت
 - ارائه مدارک جعلی و دستکاری شده
 - امتناع مشتری از ارائه اصول مدارک هویتی و اصرار بر پذیرش تصویر مدارک
 - بروز وقفه در ارائه مدارک مثبتی شرکت
- ج- نشانه‌های مشکوک در معاملات نقدی:
 - معاملات متعدد نقدی متعارض با الگوی حرفه‌ای و رفتاری مشتری
 - تبدیل اسکناس‌های ریز (با مبالغ پایین) به اسکناس‌های درشت (با مبالغ بالا)
 - معاملات نقدی کمتر از مبلغ تعیین شده به‌صورت مداوم و مستمر، احتمالاً به‌منظور ممانعت از گزارش‌دهی
 - خرید مستمر چک و ارزهای خارجی و اسناد و اوراق بهادار به نحو متفاوت با حرفه مشتری
 - تقاضای انتقال وجه یا سایر دارایی‌ها به خارج از کشور به طور غیرمرتبط با حرفه مشتری
 - گردش عملیات نامتناسب با حرفه مشتری مثلاً (دانشجو یا بیکار)

2-8-5-4- گزارش معاملات نقدی

یکی از ارکان مهم در گزارش‌دهی تفکیک بین معاملات نقدی و موارد مشکوک است. طبق مقررات بین‌المللی، کشورها باید امکان استقرار سیستم گزارش‌دهی نقدی را

بررسی کنند. گزارش معاملات نقدی بیش از مبلغ مقرر الزامی نیست، زیرا استقرار چنین سیستمی افزون بر هزینه سنگین، متضمن مشکلات بی‌شماری در ارتباط با حفظ اسرار مشتریان است که باید به آن توجه شود. به طور مثال، ایالات متحده آمریکا از مؤسسات مالی می‌خواهد اطلاعات مربوط به معاملات نقدی و اسناد مالی بیش از ده هزار دلار را نگهداری و به مراجع ذی‌ربط گزارش کنند. این موضوع اغلب ممکن است در قوانین یا مقررات پیش‌بینی و طبق قانون می‌تواند درباره کلیه واسطه‌های مالی اعمال شود یا فقط به بخشی از مؤسسات و مشاغل از جمله کازینوها و معامله‌گران سنگ‌های قیمتی تسری یابد.

مطالعات تطبیقی نشان می‌دهد برخی از کشورها، پاره‌ای از مؤسسات مالی و نهادها را از الزام فوق مستثنی کرده‌اند که عموماً دولت و شرکت‌های خاصی را در بر می‌گیرد. همچنین باید در نظر داشت که گزارش معاملات نقدی و موارد مشکوک دو مقوله متفاوتند زیرا به‌طور مثال معامله‌ای که مبلغ آن 9.900 دلار است، امکان دارد مشکوک تلقی و مشمول گزارش موارد مشکوک شود، لیکن از گزارش معاملات نقدی به این علت که مبلغ آن کمتر از سقف مقرر است، معاف باشد. بدیهی است که تعیین مبلغی به‌عنوان سقف گزارش‌دهی همواره این مشکل را به‌همراه دارد که مجرمان با طراحی عملیات بانکی خود تلاش خواهند کرد زیر سقف تعیین شده عمل کنند.

3-8-5-4- نقل و انتقال فرامرزی

یکی از روش‌های پولشویی، نقل و انتقال فرامرزی اسناد مالی و کالاهای ارزشمند است. براین اساس، ضرورت دارد کشورها وجوه و اموالی را که به‌منظور پولشویی از کشور خارج می‌شود، ردیابی کنند و به‌همین دلیل اقتضا دارد مراجع ذی‌ربط از جمله وزارت دادگستری و گمرک، سقف معینی را برای این نقل و انتقال‌ها مشخص کنند. شایان ذکر است که مشکلات مربوط به کنترل و نظارت مستمر بر گردش عملیات مشتریان سبب شده است که کشورها از معاملات نقدی، به معاملات غیرنقدی و استفاده از ابزارهای الکترونیکی گرایش پیدا کنند.

4-5-8-4- تعارض اصل محرمانه بودن و الزام به گزارش‌دهی

اصولاً، اقداماتی از قبیل گزارش عملیات مشکوک و معاملات نقدی یا حتی افشای سوابق مشتریان به مقامات ذی‌ربط، تجاوز به حریم خصوصی افراد و نقض اصل محرمانه بودن اطلاعات است. به همین دلیل، ضرورت دارد به اصل محرمانه بودن اطلاعات در قوانین کشورها استثنائاتی وارد شود و مؤسسات مالی و صاحبان حرفه‌ها مجوز قانونی لازم را در این مورد تحصیل کنند.

4-5-8-5- کنترل داخلی، متابعت و بازرسی

مؤسسات مالی باید دارای سیستم‌های کنترل‌های داخلی و ضوابط و مقررات لازم برای مبارزه با پولشویی و تأمین منابع مالی برای تروریسم باشند. بدیهی است، سیستم کنترل داخلی با توجه به نوع ساختار مؤسسات متفاوت خواهد بود.

سیستم‌های کنترل‌های داخلی شامل آموزش مستمر و روز آمد کردن کارکنان بانک و آگاه کردن آن‌ها از تحولات نظام مبارزه با پولشویی است. در امر مبارزه با پولشویی باید موارد زیر به کارکنان آموزش داده شود:

- طبیعت و ماهیت جرم پولشویی
- آموزش ضوابط و مقررات پیشگیری از پولشویی
- نحوه گزارش‌دهی موارد مشکوک و شناسایی مشتری
- همچنین مسئول مبارزه با پولشویی باید از بین مدیران و اعضای هیأت مدیره انتخاب شود. پیش شرط مبارزه با پولشویی در مؤسسات مالی داشتن یک سیستم کنترل داخلی است و این سیستم باید شامل موارد زیر باشد:

- ضوابط مناسب برای نظارت مشتریان
- برنامه‌های آموزشی مناسب برای کارکنان
- انتخاب مأمور مبارزه با پولشویی آن هم در سطح مدیریت
- بازرسی و نظارت بر نحوه اجرای قانون از طریق شخص ثالث خارج از مجموعه مبارزه با پولشویی

6-4- اقدامات ایران برای مبارزه با پولشویی

جرایم سازمان‌یافته و افعال مجرمانه سودآور در سطح فراملی رخ می‌دهد. به‌ویژه پولشویی از جمله جرایمی است که بیشتر در خارج از مرزهای کشور متبوع مجرمان یا محل وقوع جرم منشأ تحقق می‌یابد، زیرا آنان از سیستم مالی بین‌المللی و گردش آزاد سرمایه در سطح جهانی برای پنهان نمودن منشأ عواید استفاده می‌کنند. پیش شرط موفقیت در امر مبارزه با پولشویی، همکاری نهادهای داخلی و خارجی است. این همکاری شامل مراحل از جمله جمع‌آوری اطلاعات، پیگرد و بازپرسی است. به‌طور مثال، به موجب اسناد بین‌المللی و نیز توصیه‌های چهل‌گانه FATF، کشورها باید دارای واحد اطلاعات مالی باشند تا طبق قوانین کشور بتوانند در سطح بین‌المللی در مبارزه با پول‌شویی مشارکت و همکاری کنند. کشورها مکلفند موارد زیر را رعایت کنند:

- پیوستن به کنوانسیون‌های بین‌المللی مبارزه با پولشویی و تأمین منابع مالی برای تروریسم و اجرای مفاد آنها
- پذیرش و اجرای توصیه‌های FATF
- تأسیس واحد اطلاعات مالی
- همان‌طور که در بخش‌های پیشین اشاره شد، الزام به رعایت مفاد اسناد بین‌المللی و توصیه‌های FATF، به‌رغم آن که منشأ لزوم آنها با یکدیگر متفاوت است، لیکن به‌طور گسترده‌ای در سطح جهانی پذیرفته شده است. الزامات مندرج در این اسناد و توصیه‌ها را می‌توان به پنج مورد زیر دسته بندی کرد:
- ویژگی‌های قوانین حاکم بر کشور
- وظایف مؤسسات مالی
- اعمال ضوابط احتیاطی و نظارتی برای مؤسسات مشمول
- توسعه نهادی یعنی تشکیل واحد اطلاعات مالی
- همکاری و معاضدت بین‌المللی

متأسفانه، به‌رغم تعهدات بین‌المللی مبنی بر مبارزه با پولشویی، در کشور اقدامات جدی و اساسی صورت نگرفته است و فقط ایران به موجب ماده واحده مصوب 1370 به کنوانسیون وین آن هم به‌صورت مشروط ملحق شده است. بر این اساس، بانک

مرکزی جمهوری اسلامی ایران، به‌عنوان مقام ناظر بانکی، به علت الزامات جدی و غیر قابل اجتناب جهانی و نیز در پاسخ به پرسش‌های مکرر کارگزاران نظام بانکی، مقررات پیشگیری از پول‌شویی را در نهمصد و هشتاد و هفتمین جلسه شورای پول و اعتبار در تاریخ 1381/8/18 به تصویب رسانید.

شایان ذکر است که این تصمیم با توجه به اختیارات حاصل از بند 8 ماده 14 قانون پولی و بانکی کشور مبنی بر تعیین مقررات مربوط به افتتاح حساب جاری و پس‌انداز و سایر حساب‌ها گرفته شده است.

بدیهی است که تعهدات اصلی از جمله پیوستن به کنوانسیون‌های بین‌المللی و اجرای مفاد آنها، تأسیس واحد اطلاعات مالی و ایجاد تغییرات اساسی در ساختار قانونی کشور خارج از حوزه اختیارات بانک مرکزی است. توضیح آنکه مقررات پیشگیری از پولشویی در مؤسسات مالی و تنظیم لایحه بازار غیر متشکل پولی، که مراحل تصویب آن طی شده است، از اقدامات مؤثر بانک مرکزی به شمار می‌رود.

مقررات پیشگیری از پولشویی در مؤسسات مالی، شامل پنج فصل و به‌شرح زیر است. فصل اول ناظر به تعاریف است، تعریف پولشویی یکی از نکات دارای اهمیت در مقررات پولشویی است. پولشویی در دو بند به‌شرح زیر تعریف شده است. الف- تحصیل و نگهداری یا استفاده از مالی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه ارتکاب جرم حاصل شده است.

این بند ناظر به موردی است که مؤسسه مالی عواید حاصل از جرم را تحصیل یا تملیک یا نگهداری کند. لازم نیست که مال به‌طور مستقیم از مجرم به تملک مؤسسه درآمده باشد، بلکه چنانچه از طریق شخص ثالث با حسن نیت نیز منتقل شده باشد، پولشویی محقق می‌شود.

ب- در این بند همکاری با شخص یا اشخاص دیگر در پولشویی به ترتیب زیر تعریف شده است.

تبدیل یا انتقال مالی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم از ارتکاب جرم حاصل شده با قصد پنهان کردن یا تغییر شکل دادن منشأ قانونی مال یا کمک به شخصی که در ارتکاب جرم دخالت داشته است به‌منظور جلوگیری از تعقیب کیفری وی.

پنهان کردن یا تغییر شکل دادن ماهیت واقعی، منشأ، محل وقوع، نقل و انتقال، جابه جایی یا مالکیت مالی که به طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه ارتکات جرم حاصل شده است. چنانکه ملاحظه می‌شود، طبق تعاریف ارائه شده، زمانی پولشویی تحقق می‌یابد که مؤسسه مالی با مجرمان همکاری کند. بدیهی است که در این صورت، آگاهی به مجرمانه بودن عمل و سوءنیت از ارکان تحقق جرم تلقی شود.

در حالی که قانون پولشویی به تصویب نرسیده است و استفاده از عواید حاصل از جرم، فعل مجرمانه دیگری تلقی نمی‌شود، نفوذ و اعتبار این مقررات تا کجاست؟ همان‌طور که اشاره شد، تعهدات بین‌المللی کشور به نحوی است که ایفای آن جز با تصویب قوانین استاندارد مبارزه با پول‌شویی و تأمین منابع مالی برای تروریسم بر مبنای کنوانسیون‌های وین و پالرمو و قطعنامه 1373 شورای امنیت و اصول چهارگانه FATF میسر نمی‌شود.

نکته مهم در تدوین این مقررات، اتکای آن‌ها بر سه اصل اساسی، یعنی شناسایی مشتری، نگهداری اطلاعات و نحوه گزارش‌دهی عملیات مشکوک است. این مقررات عمدتاً جنبه بازدارنده دارد، یعنی مؤسسات مالی با پیروی از آن خود را در مقابل اعمال مجرمانه تا حدودی محافظت می‌کنند.

در فصل دوم، نکاتی مطرح شده است که به علت ارتباط آن با فصل‌های دیگر، در مبحث مربوط به آن می‌پردازیم.

فصل سوم، همان‌طور که در عنوان آن آمده است، ناظر به شناسایی مشتری است. این فصل را می‌توان به دو قسمت زیر تقسیم کرد.

- مدارک لازم برای احراز هویت
- ضوابط مربوط به شناسایی
- الف- مدارک احراز هویت اشخاص حقیقی به موجب ماده 11 همین مقررات عبارتند از:
 - شناسنامه
 - گواهینامه رانندگی معتبر
 - گذرنامه معتبر
 - کارت ملی

ب- مدارک احراز هویت اشخاص حقوقی (اعم از ایرانی و خارجی، انتفاعی، غیرانتفاعی، خیریه و مشابه):

- اصول اسناد مربوط به ثبت شرکت، مؤسسه، سازمان و غیره
 - اساسنامه، شرکت‌نامه و مدارک معتبر دیگر در صورت لزوم
- لیکن نکته مهم مفاد ماده 12 مقررات پیشگیری از پولشویی این است که در آن از مؤسسات مالی درخواست می‌شود که مشتری را حداقل به یکی از روش‌های زیر شناسایی کنند.
- اخذ معرفی‌نامه معتبر که به امضای حداقل یک نفر از مشتریان شناخته شده بانک رسیده باشد.
 - اخذ اطلاعات در مورد سوابق متقاضی از سایر بانک‌هایی که متقاضی با آنها رابطه مستمر بانکی داشته است یا دارد.
 - استفاده از اطلاعات مندرج در جواز کسب یا گواهی اشتغال به کار
 - سایر روش‌های مطمئن به تشخیص مؤسسه مالی و تأیید کمیته موضوع ماده 9 علاوه بر مشخصات شناسنامه‌ای، اطلاعات دریافتی باید شامل اطلاعات مربوط به شغل متقاضی و نشانی دقیق محل سکونت او براساس مدارک مثبت باشد.
- چنانکه ملاحظه می‌شود، مؤسسات مالی مکلفند مشتریان خود را علاوه بر احراز هویت، شناسایی کنند. شناسایی مشتری محور اساسی مبارزه با پول‌شویی است.
- شناسایی اشخاص حقوقی نیز، همان‌طور که در ماده 13 آمده است، بر مبنای اخذ اطلاعات درباره موضوع فعالیت و صورت‌های مالی است. شایان ذکر است که اخذ اطلاعات در مورد هیأت مدیره و مدیرعامل و سهامداران بیش از 20 درصدی شرکت‌ها یا ارکان مشابه در مؤسسات غیر تجاری ضروری است.
- بدیهی است از نظر مقررات پیشگیری از پولشویی، شناسایی فرآیندی است که به موجب آن مؤسسات مالی مکلفند مشتریان خود را به نحوی شناسایی کنند که اطمینان حاصل شود مشتری همان شخصی است که ادعا می‌نماید با اخذ اطلاعات کافی درباره حرفه مشتری و گردش عملیات مورد انتظار مؤسسه بر عملیات مشتری با هدف شناسایی عملیات مشکوک، نظارت مستمر خواهد داشت.

ارائه کلیه خدمات به اشخاصی که مطابق ضوابط پیش‌بینی شده در مقررات، شناسایی و احراز هویت نشوند، ممنوع است، یعنی چنانچه مشتری نتواند مدارک مورد نظر را ارائه دهد، شرایط لازم برای دریافت خدمات را نخواهد داشت. از طرفی اگر در سمت متقاضی شبهه ایجاد شود، به این معنی که مشخص نباشد اصالتاً اقدام می‌کند یا به نمایندگی از طرف شخص دیگر، مؤسسه مالی می‌تواند پس از تصویب بالاترین مقام مؤسسه از عرضه خدمات به او خودداری کند.

فصل چهارم، ناظر است به نحوه نگاهداری مدارک مربوط به افتتاح حساب، عملیات بانکی و احراز هویت مشتریان به مدت پنج سال بعد از خاتمه عملیات بانکی، نگهداری مدارک می‌تواند به صورت اصل، میکرو فیلم، بایگانی الکترونیکی از این قبیل باشد. مدارکی که مؤسسات مالی مکلفند آنها را نگهداری کنند به شرح زیر است.

- 1- مدارک مربوط به افتتاح حساب مشتری
 - 2- مدارک مربوط به احراز هویت مشتری
 - 3- اسناد و مدارک مربوط به معاملات مشتری با بانک شامل حواله‌های ارزی داخلی و خارجی
 - 4- گزارش موارد مشکوک، موضوع ماده 21 مقررات
- به موجب ماده 15 مقررات پیشگیری از پولشویی، مؤسسات مالی مکلفند هر پنج سال یک‌بار، کلیه اطلاعات و اسناد مربوط به حساب‌های مشتریان خود را بازبینی کنند و هرگونه تغییر در اطلاعات مزبور را در پرونده مشتری درج نمایند.
- از آنجا که روابط مؤسسات مالی با مشتریان در زمره روابط قراردادی است، لذا به موجب ماده 16 همین مقررات، مشتریان باید هر نوع تغییرات ایجاد شده در اطلاعات ارائه شده را بی‌درنگ و به‌طور مستمر به مؤسسه مالی اطلاع دهند.

آخرین بخش، یعنی فصل پنجم، ناظر به عملیات بانکی مشکوک و نحوه گزارش دهی آن است. به موجب ماده 8 مقررات، مؤسسات مالی مکلفند یکی از اعضای هیأت مدیره یا هیأت عامل یا یکی از مدیران ارشد اجرایی خود را با تصویب هیأت مدیره به سمت مسئول پولشویی به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران معرفی کنند.

مؤسسات مالی، به‌منظور جلوگیری از فوت وقت، مکلفند ترتیبی اتخاذ کنند که رؤسای شعبه‌ها، موارد مشکوک را به صورت کاملاً محرمانه به مقام یا مسئول مبارزه با

پول شویی گزارش دهند. شایان ذکر است که مشتری اعم از دائمی یا غیردائمی چنانچه نتواند مستندات کافی ارائه دهد و درخواست او مشکوک باشد، ارائه خدمات به او متوقف نمی شود، لیکن موارد مشکوک، به مقام یا کمیته مسئول ذی ربط گزارش می شود.

1-6-4- سیستم کنترل داخلی-آموزش

نکته مهم در مقررات پیشگیری از پولشویی این است که بانکها مکلفند، به منظور شناسایی متقاضیان، دستورالعمل مشخصی را تدوین کنند و پس از به تصویب رساندن در هیأت مدیره و تأیید کمیته ویژه تخصصی مذکور در ماده 9 آن را اجرا نمایند. دستورالعمل باید شامل موارد زیر باشد.

- نحوه جمع آوری، طبقه بندی، نگهداری و تمرکز اطلاعات مربوط به هویت متقاضیان اعم از فرد اصلی یا نماینده

- نحوه نگهداری مدارک مربوط به احراز هویت مشتریان و عملیات آنها

- نحوه گزارش دهی موارد مشکوک و چگونگی تشخیص مواردی که باید گزارش آن به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران گزارش شود.

- پیش بینی برنامه های آموزشی مطلوب برای کارکنان به منظور شناسایی مشتری و پیشگیری از عملیات مشکوک

- نظام کنترل های داخلی و تعیین مسئول یا مسئولان مربوط در هر شعبه یا واحد صنفی

شایان ذکر است که دستورالعمل مذکور در کمیته ویژه تخصصی موضوع ماده 9 به تصویب رسیده است.

2-6-4- کمیته ویژه تخصصی موضوع ماده 9

به موجب ماده 9 مقررات پیشگیری از پولشویی در مؤسسات مالی مقرر شده است: الف- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است یکی از واحدهای سازمانی خود را مسئول امور مربوط به این مقررات نموده و یک کمیته تخصصی ویژه زیر نظر یکی از اعضای هیئت عامل برای این منظور تشکیل دهد.

ب- ترکیب اعضای کمیته به پیشنهاد عضو هیئت عامل ذی‌ربط و تصویب هیأت عامل تعیین می‌شود.

3-6-4- وظایف و اختیارات کمیته تخصصی ویژه موضوع ماده 9

- نظارت و رسیدگی بر چگونگی اجرای مقررات پیشگیری از پولشویی در مؤسسات مالی موضوع بند 3 ماده 1 مقررات پیشگیری از پولشویی به شرح زیر:
- بانک‌های دولتی و غیردولتی
- مؤسسات اعتباری دارای مجوز از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
- صرافی‌های مجاز
- صندوق تعاون و همچنین صندوق‌های قرض‌الحسنه و تعاونی‌های اعتبار که در چارچوب مصوبات شورای پول و اعتبار و سایر مقررات مربوط فعالیت می‌کنند.
- بررسی و تصویب نهایی دستورالعمل‌های داخلی مؤسسات مالی مذکور در بند 3 ماده 1 مقررات پیشگیری از پولشویی به‌منظور شناسایی مشتریان و مبارزه با پول‌شویی
- دریافت اسامی مسئولان مبارزه با پولشویی در هر یک از مؤسسات مالی یادشده در بند یک فوق.
- تعیین مؤسسات و نهادهای اعتباری غیرمجاز (موضوع ماده 10 مقررات پیشگیری از پولشویی)، تعیین مهلت برای انسداد حساب‌های این‌گونه مؤسسات و همچنین اعلان مشخصات مؤسسات و نهادهای مذکور به عموم
- بررسی و اعلام‌نظر درباره سایر روش‌های مطمئن شناسایی که به تشخیص مؤسسات مالی برای شناسایی و احراز هویت مشتریان پیشنهاد می‌شود (موضوع بند 4 ماده 12 مقررات)
- بررسی گزارش مدیریت نظارت بر بانک‌ها در خصوص موارد مشکوک اعلام شده از طرف مؤسسات مالی موضوع بند یک فوق
- تعیین سیاست و خط مشی در مورد آموزش کارکنان مؤسسات مالی و بانک مرکزی در ارتباط با پیشگیری از پولشویی

- رسیدگی به موارد فوری و اضطراری و تصمیم‌گیری در ارتباط با مبارزه با پولشویی و تأمین منابع مالی برای تروریسم که از طرف ریاست کمیته برای طرح در جلسه ارجاع می‌شود.

در واقع این کمیسیون در مقام واحد اطلاعات مالی انجام وظیفه می‌کند. صرف‌نظر از آن که واحدهای مذکور در سایر کشورها به موجب قانون تأسیس می‌شوند و به‌عنوان مرکزی ملی، وظیفه جمع‌آوری اطلاعات از کلیه مؤسسات و مشاغل مشمول گزارش دهی و در صورت لزوم ارجاع به مراجع ذی‌ربط را عهده‌دار می‌باشند. قابل ذکر است، اقداماتی از این دست، ضمن مفید بودن، مقطعی است. بدیهی است که ایفای تعهدات کشور صرفاً در پرتو مطالعه و بررسی اسناد بین‌المللی و تنظیم استانداردهای لازم‌الاجرا در این موضوع و لحاظ کردن مفاد آنها در قانون امکانپذیر خواهد بود.

نتیجه‌گیری

یکی از نکات اساسی در مبارزه با پولشویی براساس اسناد بین‌المللی و توصیه‌های FATF این است که باید توافقی عمومی در مورد ارکان اصلی هر نظام کنترل و مبارزه با پولشویی وجود داشته باشد. کشورهای مختلف برای اجرای نظام مذکور به شیوه‌های گوناگونی عمل می‌کنند و این امر به دلیل وجود نظام‌های متفاوت تنظیمی و نظارتی این کشورها بدیهی است. به‌طور خلاصه و با توجه به مستندات جهانی و قوانین کشورهای مختلف در زمینه مبارزه با پولشویی عوامل زیر در تعیین جرم منشاء پولشویی مؤثر است:

- ایجاد مبالغ قابل توجه یا قابل تبدیل به وجه نقد
- ارتباط با جرم قاچاق مواد مخدر
- خدشه وارد ساختن به اعتبار نظام بانکی و سایر مؤسسات مالی
- نقض جدی نظم بین‌المللی

هرچند با توجه به ماهیت فرآیند پولشویی و پنهان بودن فعالیت مربوط به آن امکان تخمین برآورد حجم پول‌های شسته شده وجود ندارد لیکن اعتقاد براین است که معادل 1/5 تا 4/5 درصد تولید ناخالص جهان از طریق نظام بانکی شسته می‌شود. به همین

دلیل و براساس توافق نظر مشترک جهانی مبارزه با پولشویی، مستلزم پذیرش مسئولیت‌هایی از سوی مؤسسات مالی به‌ویژه بانک‌هاست. که مهمترین آنها عبارتند از: شناسایی مشتری، نگهداری سوابق و گزارش عملیات مشکوک. این در حالی است که نظام بانکی در نبود قانون و دسترسی به اطلاعات با مشکلاتی به‌شرح زیر روبه‌رو است.

- متعدد بودن تعداد شعبه‌ها و حساب‌های مشتریان

- گرایش مدیران و کارکنان به جذب سپرده

- پراکندگی شعبه‌ها و واحدهای بانک در مکان‌های مختلف

مؤسسات مالی به‌ویژه بانک‌ها علاوه بر چالش شناسایی مشتریان بی‌شمار در حالی‌که، به‌علت حرفه خود، امین و رازدار قهری مشتریان محسوب می‌شوند، در گزارش عملیات مشکوک مجبور به داوری و در صورت لزوم مکلف به افشای اطلاعات می‌باشند. یعنی امری که بدون پیشینه در نظام بانکی است. هر چند وارد کردن اتهام به نظام بانکی یا حتی شبهه همکاری با پولشویان از سوی نهادها و کارگزاران خارجی، خسارات سنگینی به آن وارد می‌سازد. با این حال همان اندازه که مبارزه با پولشویی نیازمند همکاری مؤسسات مالی است، مستلزم همکاری سایر نهادها و مسئولان دولتی نیز است. زیرا با توجه به ویژگی فرامرزی این جرم، در صورتی مبارزه با پولشویی در نظام بانکی قابل پذیرش است که بانک‌ها حداقل دارای اختیارات زیر باشند.

- همکاری و مبادله اطلاعات بین نهادهای داخلی

- امکان انسداد وجوه ناشی از جرم

- همکاری بین‌المللی

توفیق در امر مبارزه با پولشویی مستلزم تغییرات لازم در زمینه مدیریت‌های مالیاتی، سیاست‌های تنظیمی و نظارتی بخش مالی و به‌ویژه ساختار قانونی کشور است. لیکن تاکنون به‌جز اقدامات برشمرده که توسط بانک مرکزی انجام شده است، اقدام اساسی دیگری در این مورد صورت نگرفته است. **پولشویی در بانک‌های اسلامی ایران**

منابع و مأخذ

- پولشویی، (1382) "مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات همایش بین‌المللی مبارزه با پولشویی"، شیراز 7-8 خرداد، کمیته معاضدت قضایی ستاد مبارزه با مواد مخدر.
- نشریه مجلس و پژوهش، ویژه‌نامه پولشویی، (1382) شماره 37 سال دهم، بهار.
- مینا جزایری، (1382) "پولشویی و مؤسسات مالی"، نشریه مجلس و پژوهش، شماره 37 سال دهم، بهار.
- مینا جزایری، (1382) "جرم پولشویی به‌عنوان یک جرم مستقل"، (مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات همایش بین‌المللی مبارزه با پولشویی)، شیراز 7-8 خرداد، کمیته معاضدت قضایی ستاد مبارزه با مواد مخدر.
- مینا جزایری، (1383) "شناسایی مشتری و واحد اطلاعات مالی"، نشریه بانک و اقتصاد، شماره 55 اسفند.
- مینا جزایری، (1383) "نگاهی به جرم پولشویی و اسناد بین‌المللی مهم مرتبط با آن"، روند نشریه- تخصصی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران شماره‌های 42 و 43.
- Hinterseer, Kris (PHD) & cantab (MA) (2002) "*Criminal finance, the political economy of money laundering in a comparative legal context*".
- Clark, Andrew & Peter Burrell & Herbert Smith (2003) "*A practitioner's guide to international money laundering law and regulation*".
- Schott, Paul Allan (2003) "*Reference Guide to Anti-money Laundering and combating the financing of terrorism, The World Bank*".
- Schneider, Friedrich & Enste, Dominik (2002) "*Hiding in the shadows, The Growth of the under ground Economy*", IMF.